

Közlegény

Írta: Halis István

Adjon Isten! – köszöntött egy ember, kit senki sem látott jönni, mert a kerítésen át suhant a szérús kertbe a négy cséplő közé. – Már beállt a nyári szürkület. Az égen fényesedni kezdettek a csillagok. A cséplők alváshoz készülődtek, hogy kora hajnalban újra talpon lehessenek.

Az egyik azzal fogadta a jövevényt:

– Nini a Pali! No, adjon Isten, ami nincs!

Másik csak úgy foga közül morogta:

– Vegye el, ami van!

A többi cséplő aggódva fordította el a fejét és semmit se szólt.

Akik a különös mondások fölött gondolkozni szoktak, kitalálják, hogy az osztrák hatalom fénykorában, 1850. évben beszélgettek ily módon a népek. Az időben t. i. azt kívánták: «Az Isten vigyen el mindent, *ami van*: zsandárt, vérbíró, katonát. Ellenben adja meg, *ami nincs*: a szabadságot és egyenlőséget!

A cséplők mindenikének eszébe jutottak a dobszó mellett közzétett s a templom ajtajára is kiragasztott kétnyelvű hirdetés szavai: „Aki menedéket ad gyanús egyéneknek, a hadi törvényszék a bűnössel egyformán bünteti!” A naponkinti példák pedig megmagyarázzák, hogy e szép kifejezés minél több magyar fölakasztását jelenti.

Paliról mindnyájan tudták, hogy halálra keresik, mert két *guerilla* társával tavaly mint spion akarta kivégezni a Bécsbe igyekvő egyik főurat, ki véletlenül kezébe akadott.

Érthető tehát, hogy a nyugodni készülő emberek óvatosan körülnéztek és megkönnyebbedtek mikor a szemhatáron semmi gyanús jel nem mutatkozott.

A részes-cséplők közül háromnak volt családja, kicsi háza, földje. A negyediknek, Baka Ferkónak, semmije sincsen. A három elfordul és rettegve gondol a következményre, úgy tesznek, mintha a fekvő helynek rendezésével bajmóldónának.

A negyedik, Baka Ferkó, odalépett a most jött emberhez és barátságosan kérdezte:

– Hát miféle szél hozott, Pali?

A jövevény még jobban szemére húzta rongyos kalapját és tompított hangon mondta:

– Hajtanak a zsandárok! Nyomomban vannak! Bele bújok az asztagba!

Baka Ferkó lajtorját hoz.

– Gyere Pali! – szól a dezentornak s fölsegíti őt az asztag tetejére. – Csak húzódj egy kéve alá! Mindjárt hozok harapnivalót is, mert éhes lehetsz!

(Baka Ferkó katona volt örökéletnek tetsző tíz esztendeig. Ezért ragadt reá a Baka név. Becsületes nevét már mindenki elfelejtette. Mint 18 éves legényt

elfogatta a városi kvártélymester és jól megvasalva átadta a Gollner ezrednek, mint a város által adatni kötelezett önkénytes katonák egyikét. Ugyanabban az ezredben vele együtt katonáskodott egy vézna „tintanyaló”, valami Petrovics Sándor, ki Petőfi név alatt halhatatlanná lőn s akit mégis azért küldtek haza az orvosi vizsgálat folytán, nehogy ott haljon meg a nyakukon. Baka Ferkó pedig tíz év múlva jött haza. Akkor is közlegény volt. Egy év múlva beköszöntött az 1848. Persze beállott honvédek és végig verekedte az egész hadjáratot. Onnan is mint közlegény jött haza.)

Baka Ferkó csakhamar visszatér az asztag mellé. Hosszú favillán nyújt föl valamit.

– Pali! Vedd le a vellárul a fazekat! Savanyú buborka van benne. Aztán itt a kenyér is hozzá! (Dunántúl az uborkát hívják buborkának.)

A villa ágáról leakasztja Pali a fazekat és elkapja a darab kenyeret, mit fölhajít Baka Ferkó.

A savanyú uborkához fogható élvezetes eledel alig van, ha égi sátor alatt gabonakévék tetején költi el egy meghajszolt ember. Teljesen érthető tehát, hogy Pali addig evett, míg talált valamit az edényben. Akkor leszólt:

– Itt a fazék!

A fölnyújtott villára visszaakasztja az edényt, azután beássa magát a kéve közé és azonnal elalszik.

A munkások is lefeküsznek a kicsévelt szalmába. Csönd és béke borul az egész vidékre. A csillagok annyira ragyognak, szinte lobogni látszanak.

A Göncölszekér bal kerekei már majdnem a földet érintették, mikor fölkel az egyik munkás, óvatosan lerázza magáról a szalmát és ellépked. A világos éjszakában meg lehetett ismerni: a jámbor Kránicz Rókus volt, kinek öregapja valahonnan Krajnából szakadt ide hozzánk.

Kránicz alakja alig tűnik el a sötétben, azonnal fölkel Baka Ferkó is. Sietve az asztaghoz támasztja a lajtorját. Fölébreszti Palit és néhány halk szó után eltávozik vele együtt.

Most már csupán két cséplő maradt a szérűn, kik jól látták mit csinál másik két társuk, de azért egy szót sem szólnak. Úgy tesznek, mintha aludnának, pedig a következményekért való rettegés elűzi az álmod szemeikről.

Körülbelül egy óra múlva visszajön Kránicz és vigyázva visszafekszik helyére zaj nélkül.

Kránicz azonban csakhamar tisztába jön azzal, hogy az ő távozásáról tudnak társai. Mert a Kaszáscsillag már jó ideje az égen jár és még sem akarnak a cséplőtársak fölébredni. Pedig ilyenkor, mint szorgalmas emberek, máskor már régen megszokták kezdeni munkájukat. Bizonyosan kitalálták, hogy a zsandároknál járt és emiatt nem akarnak vele, a spionnal együtt dolgozni! A furdaló lelkiismeret rémeket láttat vele, mert a cséplők csupán azért nem keltek föl, hogy magukat megmenthessék a veszedelemből és elmondhassák miképp semmiről se tudnak.

A reggeli derengésben egyszerre a szérűn terem kakastollas két zsandár.

Az olcsó magyar élet korlátlan birtokosai azonnal fölmennek az asztag mellett ott felejtett létrán. Szuronyaikkal végig szurkálják az asztagot. Persze hiába! Nem találják, akit keresnek. A munkásemberek még jobban tetetik az alvást. De az egyik zsandár odajön hozzájuk és mérgesen kiált:

– Hapták!

Ez a szó rögtön talpra állítja az álmos embereket. Ilyen szavaknak bűvös erejük volt ekkor, annál is inkább, mert puska-tus szokta követni.

Csakhogya zsandárok hiába kérdezgettek Pali után.

A nagy faggatásra azt vallja az egyik ember:

– Úgy vélekszek, mintha az este ment volna egy ember errefelé. De az nem lehetett a Pali, mert egy koldus volt! (Bizony még a koldusnál is koldusabb volt!)

A másik cséplő megerősíti:

– Úgy van! Koldus járt erre!

Baka Ferkó eltávozásáról sem akarnak tudni semmit sem. Nem tudják, hová lett.

Kránicz is csupán gyöngén merte mondogatni:

– Én láttam, hogy az asztagba húzódott egy ember. Lehet, hogy a Pali volt! Az is lehet, hogy a Baka Ferkóval ment el!

Az egyik zsandár nem érti jól a magyar beszédet s minduntalan azt kérdi társától:

– *Vasz szagt er?*

A másik aztán németre fordítva elbeszéli a történeteket. Az eredménnyel sehogy sincsennek megelégedve. Nem tudják, mit csináljanak.

Egyszerre feltör az égre a nap és fényességbe borít arany sugaraival egy alakot, ki a kerteken át baktat a szérú felé. Baka Ferkó az.

A zsandárok rögtön tisztában vannak a teendővel. Elhúzódnak a kazal mellé.

Baka Ferkó pedig mosolyogva jön. Kissé meghökkeni látszik, mikor zsandárok toppannak elébe. De azért azt mondja:

– Jó reggelt!

A zsandárok mindjárt vallatóra veszik, de Baka Ferkó semmiről se tud. Azt hajtogatja:

– A lakásomon voltam, semmiféle gyanús embert nem láttam!

Az intéző sors látható alakjai németül tanakodnak s miután ismételt faggatásra is amellet maradt Baka Ferkó:

– Akárhogyan szakteroznak az urak, nem tudok semmiről se semmit!

Tehát abba a bilincsbe verik őt, melyet Pali számára hoztak. Aztán dühösen rákiált az egyik zsandár:

– Vorwärts marsch!

Ezt a vezényszót még nem felejtette el a megvasalt ember. Szabályszerűen *ballábával* kilép és megindul vigasztalan jövője felé.

Nem is zúgolódik, csak amint elhalad cséplőtársai között, mond annyit:

– Mégsem kap *tagliát* a kutya!

Mindenik tudta, hogy Kránicz az a kutya.

(Taglia volt a följelentőknek és az *elfogóknak* jutalompénze. *Vérdíj*. De mert a vérdíj kifejezést túlságosan erősnek találták a hatalmon levők, tehát elnevezték a

tagliát „fogóbér”-nek s így akarták egy enyhébb szóval gazdagítani a szegény magyar nyelvet. Csakhogy a magyar nem igyekezett az új szavat forgalomba hozni. Vérdíj maradt biz az!)

Pali megmenekült. Baka Ferkóra se bizonyult rá semmi se, de azért mint „nagyon gyanús” egyént besorozták katonának a „Ferdinándeszte” (Ferdinánd de Este) ezredhez.

Tíz év múlva (a solferinói csata után) eresztették megint haza.

Akkor is közlegény volt.

Mikor átlépte Magyarország határát, lehajolt és áhítattal megcsókolta a földet, melynek egy porszeme sem volt az övé!